

mgr Małgorzata Wisz
(Gminny Ośrodek Kultury w Czarnej)

GARNCARSKIM SZLAKIEM – NA POGRANICZU KULTURY I TURYSTYKI

Medynia Głogowska to miejscowość położona 20 km od Rzeszowa – stolicy Podkarpacia. Okolice ta nigdy do tej pory nie była obszarem turystycznym. Jej niewątpliwe walory przyrodnicze same w sobie nie były wystarczającą atrakcją dla potencjalnego turysty. Z wyżyny, na której Medynia jest położona, roztacza się wprawdzie malownicza panorama na okoliczne miasta. Miejscowość otoczona jest też lasami, które stanowią obrzeża niegdyśjszej Puszczy Sandomierskiej – ale w poszukiwaniu takich atrakcji turyści udają się raczej w nie tak odległe przecież Bieszczady.

Jednak tym, co wyróżniało Medynię spośród innych miejscowości regionu, było jej dziedzictwo kulturowe, mianowicie – tradycje garncarskie. Medynia Głogowska wraz z otaczającymi ją miejscowościami: Medynią Łańcucką, Pogwizdowem i Zalesiem tworzyła niegdyś niezwykle prężny ośrodek garncarski, jeden z największych w Polsce (Ruszel 1994).

W drugiej połowie XIX w. czynnych było tu ok. 120 warsztatów ceramicznych. Wyrabiano w nich przede wszystkim naczynia użytkowe o zróżnicowanym zdobnictwie i kształtach (Ruszel 1994). Gdy naczynia gliniane zostały wyparte przez inne, te z trwalszego materiału – rękodzielnicy z Medyni zmuszeni byli do poszukiwania innego odbiorcy swoich produktów.

W latach 60. XX w. na fali rozwijającej się mody na „ludowość” uformował się tu znany w Polsce i za granicą ośrodek ludowego rzemiosła artystycznego. Garncarze zrzeszeni w Spółdzielni „Cepelia” zdobywali nagrody w licznych, ogólnopolskich konkursach artystycznych, a dzięki stałym zamówieniom na ceramikę podniósł się wtedy znacznie standard życia mieszkańców. Jednak u schyłku XX w. stopniowo spadało zainteresowanie tą formą twórczości, co spowodowało w latach 80. i 90. całkowity zastój w rzemiośle. Po dawnej świetności ośrodka pozostały jedynie puste warsztaty i wygaszone piece.

Ale pozostali także ludzie, doświadczeni garncarze, i to oni właśnie okazali się najcenniejszym kapitałem w tworzeniu nowego produktu turystycznego

w Medyni. Zanim jednak dziedzictwo Medyni stało się świadomie eksponowanym walorem turystycznym, należało je ożywić, reaktywować i nadać mu zupełnie nową funkcję. Trzeba było najpierw nawiązać kontakt z ludźmi, którzy kiedyś zajmowali się garncarstwem, zintegrować tę grupę, zachęcić do współpracy. Nie było to łatwe zadanie, bowiem lokalni twórcy zniechęceni blisko 20-letnią stagnacją z trudem dawali się namówić do udziału w jakichkolwiek przedsięwzięciach.

Dodatkową trudnością był fakt, że aby przygotować ceramikę nawet na niewielki kiermasz, należało wypalić cały piec wyrobów, tj. ok. 500 sztuk średniej wielkości naczyń, nie mając żadnej gwarancji, że uda się je sprzedać.

W przełomowym 2000 r. gmina Czarna rozpoczęła realizację projektu „Medynia – gliniane złoża”, w ramach którego utworzono Zagrodę Garncarską z tradycyjnym piecem do wypalania ceramiki i zorganizowano pierwsze trzydniowe warsztaty garncarskie. Wzięło w nich wtedy udział zaledwie dziesięć osób z pobliskich miast. Pod opieką jednego instruktora i przy jednym kole garncarskim poznawali oni tajniki pracy w glinie.

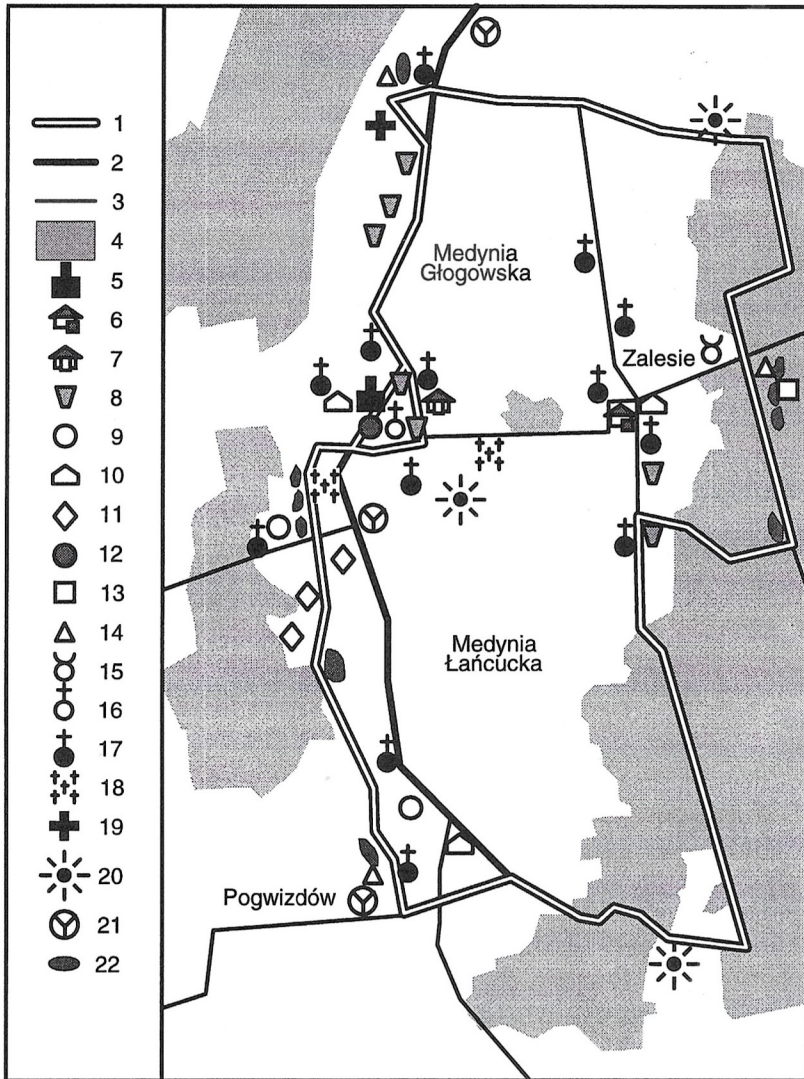
W 2003 r. zorganizowano już pięć turnusów warsztatów wakacyjnych, zatrudniono siedmiu garncarzy, uruchomiono 11 kół, a w każdym takim turnusie wzięło udział ok. 30 osób z Polski i zza granicy. Dzisiaj podczas warsztatów zatrudnienie znajdują nie tylko garncarze, są one także dodatkowym źródłem dochodów dla gospodarzy oferujących noclegi, produkty żywnościowe, właścicieli zaprzęgów konnych, sklepikarzy itp.

Dziedzictwo Medyni ożyło na nowo, ale już dla innego typu odbiorcy. Uczestnicy kilkudniowych pobytów wakacyjnych to najczęściej ludzie poszukujący niecodziennych przeżyć, którzy nie tylko chcą kupić czy obejrzeć produkty rękodzielnicze, ale sami pragną uczestniczyć we wszystkich etapach ich tworzenia. Oczekują ponadto kontaktu z naturą i z autentyczną kulturą ludową.

Inną grupę odbiorców stanowią dzieci i młodzież szkolna. Oferta organizowania w Medyni jednodniowych lekcji garncarskich spotkała się z bardzo dużym zainteresowaniem nauczycieli z całego województwa, ponieważ doskonale wpisała się w realizowane przez nich programy „ścieżek edukacji regionalnej”. Dzisiaj w okresie wiosennym i jesiennym zagroda przeżywa prawdziwe obłożenie. Poza nauką toczenia naczyń i poznawaniem historii rękodziela uczniowie mogą uczestniczyć w rajdach rowerowych i pieszych wędrówkach po okolicy.

W 2004 r., w ramach kolejnego projektu, wytyczono i oznakowano ścieżkę turystyczną, która prowadzi do wszystkich obiektów związanych z dawnym ośrodkiem garncarskim na terenie czterech miejscowości (rys. 1).

Poza **Zagrodą Garncarską**, stanowiącą bazę całej trasy, można więc odwiedzić **Galerię Rzeźby Ceramicznej Władysławy Prucnal**, utworzoną w rodzinnym domu artystki. Zgromadzona w niej imponująca kolekcja prac stanowi jedynie część twórczości pani Prucnal.



- 1 – szlak garncarski, 2 – drogi główne, 3 – drogi powiatowe i gminne,
 4 – lasy, 5 – Zagroda Garncarska, 6 – szkolna pracownia ceramiczna,
 7 – Galeria Rzeźby Władysławy Prucnal, 8 – tradycyjny warsztat i piec garncarski,
 9 – gospodarstwo agroturystyczne, 10 – szkoła, 11 – pracownia artystyczna,
 12 – wypożyczalnia rowerów, 13 – bobrowisko, 14 – miejsca postojowe,
 15 – zabytkowa leśniczówka, 16 – kościół, 17 – kapliczka,
 18 – cmentarz, 19 – miejsce martyrologii, 20 – punkt widokowy,
 21 – przystanek MPK autobusu nr 2, 22 – stawy

Rys. 1. Garncarski Szlak (www.gok-czarna.art.pl)

Ogromna liczba jej rzeźb znajduje się w różnych muzeach i zbiorach prywatnych zarówno w Polsce, jak i poza jej granicami. W galerii prezentowane są rzeźby związane z kultem religijnym i życiem codziennym wsi, a także gliniane zabawki, dzwonki i gwizdzące ptaszki.

Duże wrażenie na turystach robi **mozaika ceramiczna** znajdująca się w kościele parafialnym pw. Nawiedzenia NMP. Mozaika zdobiąca ścianę prezbiterium, chór i ambonę zaprojektowana została przez architekta Budziło z Krakowa i wykonana przy pomocy miejscowych garncarzy w latach 1958–1959. Z tego samego materiału wykonane zostały również stacje Drogi Krzyżowej.

Tablice kierunkowe ustawione na szlaku informują o tradycyjnych pracowniach ceramicznych. Przy odrobinie szczęścia, można zastać garncarza przy wypalaniu naczyń lub podczas wyjmowania z pieca gotowych produktów (fot. 1–4).

Na trasie szlaku znajdują się także miejsca atrakcyjne przyrodniczo, jak bobrowiska, leśne stawy, punkty widokowe.



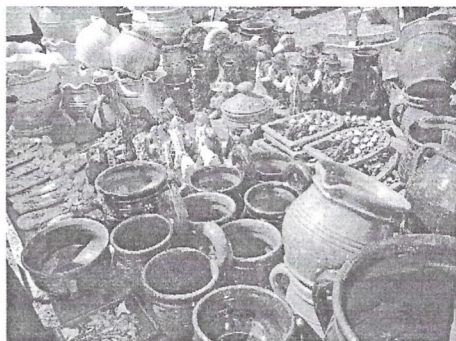
Fot. 1. Garncarskie koło
Fot. autor



Fot. 2. Gliniany garncarz
Fot. autor

„Garncarski szlak” to 30-kilometrowa pętla z wypożyczalnią rowerów, miejscami przystankowymi, tablicami informacyjnymi. Jednocześnie jest ona inspiracją dla nowych pomysłów i nowych inicjatyw. W jednej z miejscowości na szlaku, gdzie znajduje się źródło i istniał kiedyś kult Matki Bożej Jagodnej,

powstaje park jagodowy z kapliczką i ceramicznym wizerunkiem Maryi. Wizerunek ten jest charakterystyczny dla ośrodka medyńskiego, ponieważ od dziesiątek lat jest wykonywany przez miejscowych twórców. W innym miejscu planuje się utworzenie szkoły produkcji unikalnej ceramiki siwej. Cechą wspólną wszystkich tych przedsięwzięć jest garncarskie dziedzictwo kulturowe.



Fot. 3–4. Wyroby ceramiczne na jarmarku
Fot. autor

Zachęcając turystów do odwiedzenia szlaku coraz bardziej świadomie planuje się terminy imprez kulturalnych. Jednocześnie oferuje się imprezy coraz bardziej zróżnicowane, aby dotrzeć do jak najszerszej grupy odbiorców. Poza imprezami typowo turystycznymi, jak rajdy garncarskim szlakiem, czy folklorystycznymi, jak jarmarki garncarskie, wystawy sztuki ludowej – przygotowuje się takie przedsięwzięcia, jak np. „Młyn sztuki”.

W ramach projektu Wyszehradzkie Konfrontacje Artystyczne, w nieczynnym od lat starym młynie zaaranżowano wystawę fotografii artystów z Polski, Węgier, Czech i Słowacji. Wystawie towarzyszyły plenery fotograficzne, spotkania autorskie, pokaz diaporam i inne wydarzenia.

Sezon turystyczny został wydłużony w Medyni o okres zimowy. Wykorzystując sąsiedztwo lasów, organizuje się tu zimowe festyny z tradycyjnymi kuligami i wyścigami psich zaprzęgów. Oferta ta cieszy się dużym zainteresowaniem rodzin, grup szkolnych i pracowniczych.

Kultura i turystyka to dziedziny, które w Medynie Głogowskiej ściśle ze sobą współdziałają. Kultura jest w tym regionie najważniejszym czynnikiem aktywizacji turystycznej, turystyka zaś jest motorem napędowym dla rozwoju różnorodnych form kultury. Jedna i druga ciągle się rozwijają, aby sprostać coraz to nowym wyzwaniom.

Literatura

Ruszel K., 1994, *Ośrodek garncarski w Medyni i Zalesiu*, [w:] *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych*, pod red. A. Gruszyńskiej, A. Targońskiej, Rzeszów.

Strony internetowe

www.gok-czarna.art.pl